

ГОДИНА IX.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 39.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Издави свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. — Преплата се шаље администрацији „Позоришта“, у матичином стану, у Новоме Саду.

РУСКО ПОЗОРИШТЕ.

(Наставак.)

Друга нам комедија износи као главну особу опет девојку с идеалним назором о животу. То је Нађа Муранова, учитељица женске гимназије, кћи осиромашенога племића, који није ни за какав посао. Муранова је на представи, која је давана у корист сиромашних ученица гимназије, показала свој изврсни дар за драмску уметност. За то се сви њој клањају, а богаташица Бјелојарска, мецепа у сукњи, која је из суште таштине готова да расипа новце, хоће, да је уведе у више гувернијеске кругове и да јој помогне, да дође на главну позорницу. Али Муранова не ће да јој се клања, па се опири њеној жељи, да се представи богаташу и „добротвору“, месном трговцу Журанину, који је наумио, да приреди представу у славу доласка министровог. Муранова га највише дражи против себе тим, што оснива у вароши заједно с идеалним Каменским, мужем гимназијске управитељице, задругу за међусобно помагање за бедне грађане и занатлије. Разјарено, завидно „више“ друштво почне је бедити с непоштених дела, па како је и њезин отац у лакоумности својој узео новце од заљубљенога пуковнискога благајника и проиграо их на картама, то јој пропада глас. На гимназијској скупштини главни њезини непријатељи Бјелојарска и Журанин искључе је из учитељског збора. Управитељка завода брани је постојано, али бадава. После тога нуди „заматорјевши“ генерал Пружов остављеној девојци своју руку, али она, љубећи у души својој Каменскога, не прима понуде, већ одлази у Москву.

У комедији тој црта нам се свет онаког морала, по ком мрва подлости не шкоди, а поштење мора имати својих граница, којих

не смеју прекорачити мали људи. То је споразум са савешћу, али у место једне особе имамо пред собом цело друштво. Свршетак је комада веома сличан месту, које смо навели из глуме „Таленти и штоватељи“.

Сухово-Кобилин спада међу старије писце. Његово „Дјело“ написано још г. 1862. штампано је тек 1869. Цензура није допустила да се изнесе на позорницу.

То је тенденциозан комад, па за то не може бити више сликом садашега живота. Он је могао бити занимљив само онда, кад су биле још оне прилике, које су у њему нацртане.

Сухово-Кобилин написао је само три комедије, односно трилогију, јер су два последња комада наставак првога.

Писац је чудњак, што му ипак није сметало, да напише с успехом комедију: „Свадба Кречинскога“, која се особито у провинцији још и сада у велико допада.

Кречински је препредени лопов, светска протуха најгоре врсте, али уз то веома окретан, кицош и играч. Пошло му за руком, да стече себи наклоност Лидочке, кћери богатога властелина Муромскога, изврснога економа, али слабога центлмена, који је против своје воље био приморан од своје сестре, да станује неко време у Петрограду. Кречински му се, до душе, не допада, али поклоњени му леви бичић, као и превејаност протухе, на брзо га савладају. Опомене суседа Нелкина, који воли Линочку, не могоше победити замамљиву лажљивост Кречинскога. Али овом прети сваки час опасност, да га одаду веровници, ако не поплаћа бар главнијих својих дугова. За то помоћу свога пријатеља и покорнога слуге Ра-

спљујева, лопова просте врсте, узајми од своје заручнице драги камен, па га одмах заложити за неколико хиљада рубаља. Али при том послу насади лихвара: подметне му у кутијицу лажан камен, па је запечати тако, да каматник није могао опазити преваре. Тога дана у вече позове породица Муромскога заручника. Нел-

кин казује оцу девојчином, да је Кречински заложити драги камен своје заручнице. Кречинском је лако да докаже, да Нелкин лаже, и тера га из куће; али пре него што успе у свему, враћа се Нелкин с полицијом и каматником и затварају Кречинскога.

(Свршиће се).

Л И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

„Марија Стјуартова“. Жалосна игра у 5 чина, од Ф. Шилера. С немачког. — Гђа Милка Гргуорова, члан краљевског српског народног позоришта у Београду, други и последњи пут као гост и г. Милош Цветић, редитељ краљевског српског народног позоришта у Београду, четврти и претпоследњи пут као гост.)

Друга и уједно опроштајна гостињска улога била је Милка Гргуоровој Шилерова „Марија Стјуартова“. Несрећна краљица шкотска на длаку одговара индивидуалности велике наше уметнице и Милка је Гргуорова одиста и појавом и игром била до најмање ситнице погођен лик „Марије Стјуартове“. У првоме се чину на уваженој гошћи јасно приметило, да има да се бори са окорном индиспозицијом, али се у трећем чину зато уметничка дивска снага њена у коштац ухватила са тим немилим гостом те га победоносно под ноге бацила. Гргуорова се ту узвила до висина, до којих се ретко која уметничка душа уме да успне. Речи јој са уста теку бујно, пуно, уверљиво, у покретима јој влада мера и армонија, ничега ти ту нема ни сувише мало ни преко јего, кроз-а-све пробија оно *достојанствено-господско, мирно и непренагљено*, оно нешто, што бисмо канда најзгодније назвали *урбофеном noblesom* у уметности. Како се Милка Гргуорова у трећем чину подигла у недоглед, тако је у томе недогледу, недомашају остала и у петоме. Онако се срдачно праштати са својима, онако са чисто светилачком надмоћношћу благ прекор говорити, онако свечано-мирно полазити на губилиште — уме баш нарочито Милка Гргуорова. Хвала јој те нам показа да уме. Нека се слободно похвали на огњишту своје уметничком, да је нас Новосађане очарала па нека без по јада опет амо по прилици бане, затећи ће нас спремне и вољне да уживамо, што Србин такву уметницу може назвати *својом*.

У опште је реприза „Марије Стјуартове“ била више него занимљива. Састао се ту *јунак до*

јунака. У један мах *Мортимер Цветић, Лестер Ружић, Јелисавета Ружићка*. Кога пре да гледаш, коме већма да се наклониш? На наш *вештачки цар* већ смо истрошили сав речник признања и уздицања. Јели им доста, ако са задовољством и оном врстом поноса, што свако осећа, кад је што честито његово, рећемо, да њих двоје нико не потавни, нико у закутак не баца? Госту пак цењеноме нека је награда за савршену му игру то, што се на Мортимеру баш видело, како је сав блажен, сретан и преретан што га се латио вештак степена Цветићевог. Г.

П О З О Р И Ш Т Е.

* (Народно позориште у Загребу). У „Нар. Нов.“ од 3. априла читамо ово: „Међу највеличанственије слике из историје, о којима су читаве библиотеке написане, а ипак без успеха, да се схвати прави њихов значај, живот и рад, спада без сумње и загонетна *Јованка Д Аркова*. Са свим је природно, да је и уметност прихватила те типове, који нису ни најкритичнијим хисторичарима посве јасни, те је од њих стварала, према разном схваћају, разне идеале и различне јунаке. Особито је јуначко срце, необично одушевљење, па трагични свршетак *Жан Д Аркове* многе уметнике свију струка побуђивао, да протумаче ванредни, готово са свим неразумљиви карактер те чудновате девојке, коју је властити народ својим причама и легендама заогрнуо у плашт мистичне чудотворке, потпомагане самом мајком божјом. По тим причама и легендама, као и по хисторичким чињеницама, које су ипак саме по себи доста тамне, створило је више песника старијег и новијег доба своју *Јованку Д Аркову*, но од свију таквих дела највише је позната Шилерова трагедија „*Девица Орлеанска*“, коју нам је синоћ као последњу своју улогу приказивала гостиња гђца *Собјескова*.

Према осталим делима Шилера „*Девица Орлеанска*“ спада међу слабија дела тога немач-

кога генија. Предмет је томе без сумње више крив него сам песник; карактер, који песник у својој души не може тако пречистити, да му пред очима лебди јасан и разумљив, доследно велик и доследан човек, не може се никад обрадити онако, као што се на пример може Валештајн, који је вазда велик, но вазда схватљив и вазда човек. Зато је и Шилер запао у потпуни романтицизам, који на оном месту почиње бивати смешан, на ком почиње тешко схватљива ексалтација и природна невероватност. Разуме се по себи, да је тај романтицизам данас, у доба неверовања у надприродне елементе, у доба реализма, још теже пробаван и у читавом свом обсегу више смешан него узвишен, па се за то данас „Девица Орлеанска“ и мање приказује а више чита. Зуб времена подрзао је романтичну величину Шилерова дела.

На нашој позорници није се давала „Девица Орлеанска“, како нам се чини, од кад је гђца Собјескова отишла из Загреба. Она ју је ето опет изнела на позорницу пре, него што ће по ново отићи из Загреба. Је ли успела? Није успела већ за то, јер немамо друштва, које би могло врно приказивати велико трагично дело, као што је „Девица Орлеанска“. То се јуче очевидно доказало. Ни „прве силе“ нису своје задаће решиле као што би се бар од њих могло очекивати, а епизодисте као да су се натицали, који ће бити гори и неспретнији. У таквом друштву кретала се гђца Собјескова доста тешко. Но она је учинила што је могла и готово више, но што смо од ње очекивали. Необзирући се на предигру, она је кроз прва три чина у све већој прогресији показивала, да располаже великом драматичком силом у оним сценама, у којима се те силе највише тражи. Но читав нејасни конгломерат значаја Јованкина није умела гђца Собјескова приказати доследно и веројатно — јер га напоскон ни сам писац није створио потпуно доследним и веројатним, а најмање пак јасним. Јованка је у свом одушевљењу за велика дела своје отачбине и свога краља јунакиња, која својим духом потреса и заноси све око себе, а чим говори о другим стварима, или о себи, она је готово наивна девојчица са села, која као да нема ни о чему на свету правога појма. Одмах за тим опет је надахнута пророчица, која пред својим духовним очима јасно види, што ће се и как о догађати у будућности. Ту је смесу тешко разумети и кад се чита, још ју је далеко теже приказати, приказати тако, да би се показао иколико снажан утисак. Гђци Собјесковој особито не полази за руком елементарно-наивно-пучки, но девојку необично одушевљену, која верује у своју вишу мисију, приказала је она знатном вештином и довољном снагом. Ипак

у читавој улози „Девице Орлеанске“ нема призора, у којима би се моментана страст или узпламтела чувства елементарном или бар великом силом изражавала; а баш у таквим призорима показала је наша гостиња до сада своју највећу вештину. У последњем чину, у тамници, где се душевна акција пење готово до елементарне силе, имала је ипак гђца Собјескова прилике, да својој вештини даде маха. Само је, жалибоже, тај призор сам по себи тако неверојатан, да га човечији разум не прима. Скрушену, покајну, самозатајну девицу, која ћутећки сноси највећу неправду свога народа и краља, приказала је гђца Собјескова трагичном мирноћом и великим достојанством.

Према томе ако и није успех био потпун, гђца Собјескова може с њим ипак бити задовољна, јер је у већини сцена опет доказала, да је вештакиња, која би нам била преко нужна на хрватској позорници; једном речи, да је успела онолико, колико се данас у »Девици« даде успети. — Општинство је своју гостињу одликовало живахним одобравањем и многим изазивањем, а иза трећег чина био јој је предан веома леп лавор-венац са врпцама.

Особито похвално неможемо овај пут истакнути ни г. *Фијана* (краља) ни г. *Мандровића* (Талбота), а најмање г. *Милана* (војвода бургундски). Доста је добар био г. *Сажевски* (Дивоа), а лепим и складним приказивањем одликовала се гђца Драгица *Фрајденрајхова* (Агнеза), коју само још од посљедица болести гдекада дах издаје. Лоше се не може ништа речи ни о гђи *Сажевски* (краљици). У опште бар госпође науче улоге на памет, што је господи обично доста тешко“.

* (Народно позориште у Прагу.) На прашком народном позоришту представљала се 28. марта оригинална опера „Невеста месинска“ од Зденка Фибића и јако се допала. Текст је израдио професор Отокар Хостински по шилеровој драми. Музика је са свим у вагнеровом духу и правцу. — Од новијих дела приправљају се за представу ова: „Краљовна Барбара“ (Краљица Варвара), од Ј. Г. Колара, „Завист“, од Јарабека, хисторијска шаљива игра „Ноћ на Карлштајње“ (Ноћ на Карлштајну), од Врхличког, комичне опере „Женихове“ (Просиоци), од Коваровића и „Попелка“ (Пепељуга), од Роскошног.

* (Народно позориште у Загребу.) Читамо у »Н. Нов.“, да је гђца *Собјескова* поклонила позоришном пензионом фонду 20 фор. а. вр., али да није примила понуду позоришне управе, која је хтела, да је уврсти у број редовних чланова загребачког народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

39. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТПЛАТЕ.

ПРЕ ПОЛАСКА ПОЗОРИШНЕ ДРУЖИНЕ НА ПУТ ПОСЛЕДЊА ПРЕДСТАВА А
У КОРИСТ ЦЕЛЕ ПОЗОРИШНЕ ДРУЖИНЕ.

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 27. МАРТА 1884.

ПРВИ ПУТ:

ЛУДВИГ ЈЕДАНАЕСТИ.

ТРАГЕДИЈА У 5 ЧИНОВА, НАПИСАО КАЗИМИР ДЕЛАВИЊ, С ФРАНЦУСКОГ ПРЕВЕО Ј. ЂОРЂЕВИЋ.

О С О Б Е:

Лудвик XI., краљ француски	ЦВЕТИЋ.
Карло, краљевић	Барбарић.
Херцег Немурски, краљев рођак	Димитријевић.
Тристан, врховни судија	Милосављевић.
Оливје	Марковић.
Гроф Дре, великаш	Ђурђевић.
Филип Комин, министар	И. Станојевић.
Марија, његова кћи	Л. Хаџићева.
Коатје, краљев лекар	Лукић.
Пустиник	Суботић.
Штитиноша	Рашић.
Рикардо	Љ. Станојевић.
Марцел	Динић.
Фаншон	Л. Петровићева.
Марта	Т. Лукићка.

Вратар, трговац, војник. — Француски и бургундски витези. — Трговци. — Војници. — Два свештеника. — Стража. — Народ.

Г. МИЛОШ ЦВЕТИЋ, редитељ краљевског српског народног позоришта у Београду последњи пут као гост.

Ко од наших поштованих претплатника жели своја места задржати за ову представу, нека се изволи тога ради пријавити у позоришној писарници најдаље до 12 сахата пре подне.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.